

Wie?

Thomas
Posthuma

Waarom?

De illustrator, vrije kunstenaar, industrieel ontwerper en jazzfluitist (1933) heeft zijn werk en dat van zijn vader – kunstschilder en industrieel ontwerper Thom Posthuma (1893-1941) aan het gemeentearchief van Weesp aangeboden.

Werk van Thom Posthuma (1893-1941)

Iedereen heeft wel eens een pot doperwten of een blikje Deep Blue tonijn geopend, of een reep van Van Houten gegeten. Vind je het vreemd dat nagenoeg niemand je kent?

'De blikjes tonijn en zalm die ik 33 jaar geleden ontwierp voor Great Ocean zijn de enige producten die nog steeds in de winkel liggen. Veel ontwerpers van het bureau Total Design zijn veel bekender geworden. Als eenling word je niet zo snel bekend, denk ik. Maar ik werk niet graag in vaste dienst van een (reclame)-bureau. Ik hou niet van ontwerpers om mij heen. De keerzijde is dat het een vreselijk eenzaam beroep is.

In de jaren zestig, zeventig en tachtig heb ik bij alle verpakkingen van de Nederlandse conservenfabrieken ontworpen. Soms is dat wel frustrerend: iedereen kent wel de verpakkingen, maar weet niet dat ik dat heb gemaakt.'

Waren je vader en jij uitzonderingen?

'Mijn vader en ik maakten allebei reclame-uitingen, terwijl we ook vrije kunstenaars zijn die het vrije werk als uitlaatklep zien. Mensen vonden dat vreemd, maar ik vond het heel normaal. Mijn vader was van huis uit kunstschilder en industrieel ontwerper. Ik was gespecialiseerd in verpakkingen voor onder andere vleeswaren, vis- en groentenconserven voor bedrijven als Jonker Fris, Luycks, Burcht en Mayona, en maakte ook veel non-food-verpakkingen. Er was in die tijd nauwelijks concurrentie. Recamebureaus deden vrijwel niets met illustratie en hadden geen verpakkingontwerpers in dienst. Bedrijven hadden zelf in de gaten dat voor een goed verpakking-

ontwerp professionele mensen nodig zijn. Door het opgebouwde specialisme kwamen veel bedrijven bij verpakkingontwerpbureau "Vorm 3" waar ik samen met mijn compagnon, fotograaf Toon Kluck, 25 jaar heb gewerkt.'

Je vader overleed vroeg, toen jij acht jaar was en hij 48. Weet je inmiddels meer over je vader?

'Thom, mijn vader, is van voor de oorlog. Een heel andere tijd. Hij trouwde in 1925, kreeg twee kinderen. We woonden in een klein artistiek tuinhuisje in Weesp achter in de tuin van een andere familie. In 1939 verhuisden we naar Hilversum. Dat mijn vader beeldend kunstenaar werd, was voor die tijd een hele stap. Ook hij had als kind veel aanleg voor tekenen. Zijn ouders zonden hem naar de Quellinus-school in Amsterdam, de voorloper van de Rietveld Academie, waar hij les kreeg van de professoren Georg Sturm en Titus van der Laars. Thom was, zoals meer ontwerpers in zijn tijd, een rasechte socialist en pacifist, en politiek tekenaar. Hij heeft les gehad van de beroemde politiek tekenaar Albert Hahn sr. Albert was niet alleen zijn leermeester, maar ook een huisvriend. Ik ben er trots op dat mijn tweede naam Albert is. Mijn vaders atelier was gevestigd in de oude historische molen "Het Haantje" in Weesp. Daar ontwierp hij dessins voor onder andere de stoffenfabrikant Vlisco uit Helmond en maakte ook behangontwerpen voor Rath & Doodeheefver in Amsterdam. Deze stoffen- en behangontwerpen werden rond 1930 in combinatie gebruikt.'

Heb je verschillen en parallellen tussen je vader en jou ontdekt?

Beiden hebben we als tekenaar, lithograaf en schilder gewerkt. We delen een natuurlijk gevoel voor perspectief, verhoudingen en perfectie. Ik denk dat hij ook enorm veel geduld had. Ook zijn we beiden freelancer geweest. Mijn vader was een bekend portretschilder, ik schilder magisch-realistisch, maakt litho's en pointillistische grote pentekeningen. Als ode aan mijn vader lithografeerde ik in 2004 zijn Van Houtenontwerp uit 1920. Op zes stenen, in een oplage van 250 stuks. Mijn vader werkte veelal in de Amsterdamse Schoolstijl en ontwierp voor het orgaan "Oorlog of vrede", "Vrijheid" en de "SDAP". Hij was toen lid van de vereniging de "VANK".

Was het mogelijk jullie werk goed te archiveren?

Mijn vader heeft ondanks zijn korte leven veel werk gemaakt. Bij het archiveren heb ik niet altijd kunnen achterhalen wat het exacte jaartal was van zijn werk. Omdat het een positieve afwijking is dat ik al mijn werk fotografeer – van schets tot het eindstadium – en zo'n duizend facturen met datum en titel bewaard heb, is mijn archief compleet en benoemd. Dozen vol. Ik ben een soort archivaris van mezelf. Met ons archief ben ik sinds 2008 bezig geweest tot voor kort. Ik hoop dat de overdracht in Weesp aan het eind van het jaar plaatsvindt. Het zou mooi zijn als de BNO en/of een andere instantie dat wil doen.'

Voordat je verschillende opleidingen deed, werd jou tekentalent al herkend?

'Op de lagere school kreeg ik van de instelling Charitas 250 gulden om tekenspullen te kopen omdat ik zo goed kon tekenen. Toen ik in 1949 een soort beroepskeuzetest moest afleggen, kwam eruit dat ik lithograaf zou kunnen worden. Ik wist niet eens wat dat was. Meneer Breumelhof van steen- en offset-drukkerij Kunst & Arbeid in Weesp vroeg mij als leerling lithograaf. Ik moest muziekbanken met een trekpen op steen zetten en als het mislukte moest ik vrolijk opnieuw beginnen. Het was een echt precisiewerk waar je veel geduld voor moest hebben. Volgens een leerlinginstelsel ging ik 's zaterdags naar de Amsterdamse Grafische School. Daarna naar de Vrije Academie in Laren en veel later de avondopleiding op de Rijksacademie in Amsterdam. Rond mijn twintigste nam ik voor het eerst dwarsfluitlessen. Veelzijdig opgeleid, ja. Na mijn diensttijd in 1955 zocht ik een baan. Ik solliciteerde als assistent verpakkingontwerper bij de internationaal bekende Koninklijke cacao- en chocoladefabriek Van Houten. Ik moest tijdens het gesprek een O uit de hand tekenen. Toen ik halverwege was zei de hoofdontwerper Erik Thorn Leeson: "Je bent aangenomen."

Begon daar je carrière echt?

'Je had toen nog geen opleiding tot verpakkingontwerper. Ik heb alles geleerd van Erik Thorn Leeson. Niet alleen het tekenen, maar ook het fijne pointillistische tekenen en kopergraveren. Wij ontwierpen samen

verpakkingen voor over de hele wereld. Van puddingpoeder tot hagelslag. Toen Thorn Leeson in 1963 vertrok om docent te worden op de Rijksacademie, mocht ik de leiding van de afdeling overnemen tot 1968. Die ontwerpafdeling had een bijzondere positie binnen het bedrijf. Wij zaten niet op het Van Houtenterrein, maar in het "Witte Huis". Ik heb er twaalf jaar in dienst gewerkt. Thorn Leeson was als een vader voor me. Hij is net als mijn vader te jong overleden. Hij werd 43 jaar. In 1968 was het voorbij voor Van Houten. De directeurs stapten op, werknemers werden ontslagen. Toon Kluck, die op de afdeling vormgeving zat, en ik waren de laatsten die vertrokken.'

Je had een tijd een eigen bedrijf: Vorm 3 Pack Design.

'Samen met Toon Kluck werkte ik voor Van Houten, maar toen het niet meer goed ging met het bedrijf besloten we in 1968 een ontwerp bureau op te zetten: "Vorm 3", later "Vorm 3 Pack Design". Ik deed het creatieve deel, Toon de fotografie. Na de chocolade klopten veel conservenfabrikanten bij ons aan.'

Je hebt toen toch nog voor een reclamebureau gewerkt.

'In 1989 heb ik voor een verpakkingontwerpbureau gewerkt. Als freelancer. Later in vaste dienst als art director. Ze noemden mij de "conceptdenker". Ze dachten dat ik een artistieke geitenwollensokkenman was op sandalen die altijd te laat zou komen. Maar ik zat er keurig om half negen. Je moest verplicht om 10 uur samen theedrinken en om 17.30 uur

trok iedereen de deur dicht. Daar moest ik aan wennen. Ik zat achterin een ruimte waar niemand mij mocht zien. Ik schetste daar in het geheim. Mijn schetsen werden later vertaald door een voedselafbeelding, een stylist. Ik weet wel wat van fotografie. Daarom kon ik goed op maat schetsen. Hoe een tomaat in verhouding staat tot het broodje waar het op ligt. Na een contract van zes maanden ben ik weer volledig voor mijzelf begonnen.'

Heb je een eigen herkenbare stijl?

'Mijn stijl is dat ik geen stijl heb. Dat is mijn kracht. Ik ga gevoelsmatig te werk. Ik hou als ontwerper wel van eenvoud. Veel verpakkingen vind ik veel te druk. Het materiaal en de druktechnieken zijn intussen veel beter geworden. Je ziet niet meer zoveel getekende product-illustraties. Ik ben daar juist gek op.'

Gaat het boven fotografie?

'Ik ben blij dat ik in een periode heb gewerkt waarin ontwerpen nog echt handwerk was. Ik maakte een aquareltekening voor een blikje ragoût want als je dat fotografeert ziet het er niet uit. Geabstraheerde maar herkenbaar getekende vissen op blikjes tonijn vind ik ook veel mooier. Als de klanten vroegen of ik in een bepaalde stijl iets kon illustreren, was mijn antwoord steevast: "Ik kan alles totdat ik bewezen heb dat ik het niet kan."

Viveka van de Vliet

www.thomasposthuma.nl